

Свірський В.С.,
аспірант кафедри міжнародних фінансів
Тернопільський національний економічний університет

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОНЯТЬ «ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ» ТА «ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ»

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток держави в значній мірі залежить від наявності та раціонального використання фінансових ресурсів. Очевидно, що ефективне управління процесами формування, розміщення та використання фінансових ресурсів – необхідна передумова прискорення економічного зростання. Однак, зазвичай, ключовою проблемою у фінансах є дефіцит фінансових ресурсів, тому основним завданням фінансової політики держави є створення умов для їх зростання.

Слід зауважити, що категорія «фінансові ресурси» не відображає всі фінансові можливості держави. На наш погляд, для їх характеристики доречніше використовувати поняття «фінансовий потенціал», однак поки що у фінансовій літературі ці поняття однозначно не розмежовані.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та методологічні питання дослідження сутності та складу фінансових ресурсів завжди були в центрі уваги фінансової науки. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів висвітлено в працях М.М.Алексєєнка, В.Л.Андрущенко, О.М.Бірманна, А.І.Буковецького, М.Х.Бунге, О.Д.Василика, А.І.Даниленка, Л.О.Дробозіної, В.П.Д'яченка, І.В. Зятковського, М.І.Крупки, І.К.Кулішера, І.О.Луніної, І.О.Лютото, О.М.Мозгового, С.Я.Огородника, І.Х.Озерова, В.М.Опаріна, К.В.Павлюк, Д.В.Полозенка, М.І.Савлука, М.Г.Сичова, В.К.Сенчагова, А.М.Соколовської, В.М.Суторміної, В.Н.Твердохлебова, В.М.Федосова, С.І.Юрія, І.І.Янжула й багатьох інших науковців.

У дослідженнях зазначених економістів відображено різноманітні аспекти сутності й ролі фінансових ресурсів, їхнього впливу на економіку держави на макро- і мікроекономічному рівні. Однак у фінансовій літературі недостатньо дослідженими залишаються ті аспекти сутності фінансових ресурсів, що стосуються їх співвідношення із поняттям «фінансовий потенціал». Це свідчить про важливість обраної теми дослідження та її актуальність.

Постановка завдання. Метою статті є поглиблення існуючих теоретичних підходів щодо сутності фінансових ресурсів і на цій основі розмежування понять «фінансові ресурси» та «фінансовий потенціал».

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінанси як об'єктивна економічна категорія відображають сукупність економічних відносин, пов'язаних із розподілом та перерозподілом ВВП, у результаті чого відбувається формування фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку держави.

У фінансовій літературі знаходимо чимало різноманітних поглядів до трактування суті поняття «фінансові ресурси», його складу та співвідношення з іншими економічними категоріями. Так, автори Фінансово-економічного словника під фінансовими ресурсами розуміють сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання і є їх джерелом виробничого і соціального розвитку [1, с. 496]. У економічному енциклопедичному словнику фінансові ресурси розглядаються як «сукупність грошових коштів, створених у процесі формування, обміну, розподілу (в т. ч. перерозподілу) і використання валового внутрішнього продукту різними економічними суб'єктами» [2, с. 509]. Схоже визначення дає і Великий економічний словник під ред. А. Азріляна [3, с.1022].

В. Сенчагов вважає, що «фінансові ресурси народного господарства є сукупністю грошових нагромаджень, амортизаційних відрахувань та інших грошових коштів, які утворюються в процесі створення, розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту» [4, с. 49]. О. Василик визначає фінансові ресурси як «грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання валового внутрішнього продукту, що створюється впродовж певного часу у державі [5, с. 75]. О. Кириленко під

фінансовими ресурсами розуміє доходи і грошові нагромадження підприємств, організацій та держави, що формуються в процесі розподілу валового національного продукту [6, с.12]. На думку К. Павлюк фінансові ресурси – це «грошові нагромадження і доходи, які утворюються у процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб» [7, с. 24]. Г. Поляк також вважає, що фінансові ресурси утворюються унаслідок розподілу та перерозподілу ВВП та характеризують фінансовий результат процесу виробництва [8, с. 23].

Аналізуючи різні підходи вчених-економістів до обґрунтування економічної природи фінансових ресурсів, можна зробити висновок, що основні відмінності у трактуванні їх сутності полягають у визначенні їх складу (грошові кошти, доходи, нагромадження чи фонди), суспільного призначення та присутності на певних стадіях суспільного виробництва (створення, розподілу, перерозподілу та використання валового суспільного продукту та національного доходу).

Причиною розбіжностей у розумінні фінансових ресурсів як економічної категорії є, на наш погляд, відсутність одностайності у поглядах до визначення сутності самих фінансів, місця їх у відтворювальному процесі та ролі в економічній системі держави. Так, виділяють два підходи, що базуються розподільчій та відтворювальній концепціях фінансів. Адепти першого вважають, що фінанси присутні лише на стадіях розподілу та перерозподілу ВВП та національного доходу, а їх основними функціями є розподільча та контрольна, тоді як прихильники другого розглядають існування фінансів на всіх стадіях відтворювального процесу.

За словами І. Зятковського «майже аксіоматичним є розуміння того, що фінансові ресурси, відповідно до функцій категорії фінансів, – це трансформована вартість виробленого ВВП...» [9, с. 116]. Однак такий підхід є дещо однобоким та неповним. Він суперечить сучасним концептуальним поглядам щодо сутності фінансів, згідно з якими вони є не лише розподільчою, а й ресурсоутворюючою категорією [10, с. 26]. Очевидно, що фінансові відносини завжди пов'язані з формуванням та використанням фінансових ресурсів. Останні є фінансовою основою виробництва ВВП.

Існування лише двох функцій фінансів – розподільчої та контрольної – є економічно обґрунтованим лише в умовах планової командно-адміністративної системи, за якої весь рух фінансових ресурсів (їх формування, розподіл та використання) регламентувався виключно державою. З переходом до ринкових умов господарювання відбуваються кардинальні зміни в цілому у господарському механізмі та фінансовому механізмі зокрема. Поява приватної форми власності та розвиток недержавного сегменту фінансового сектору зумовили послаблення впливу та контролю держави за рухом фінансових ресурсів. В сучасних умовах розвиток суб'єкта господарювання залежить в основному від його спроможності мобілізувати фінансові ресурси та їх ефективно використати.

Нині чимало дослідників розглядають фінансові ресурси, які є матеріальним носієм фінансових відносин, як об'єктивну та першочергову умову забезпечення процесу суспільного виробництва [11-20], а поряд із розподільчою та контрольною функціями фінансів вчені-економісти дедалі частіше виділяють виробничу функцію (або функцію формування фінансових ресурсів чи доходів суб'єктів економічних відносин) [20, с. 58, 21, с. 178; 103; 22, с.53].

На думку А. Даниленка та В. Зимовця виробнича функція фінансів активізується внаслідок збільшення обсягів інвестицій та кредитів реальному сектору економіки, джерелом яких є як фінансові ресурси, нагромаджені у фінансовому секторі, так і інвестиційні видатки держави. [20, с 103]. В цілому поділяючи такий підхід, зауважимо, що фінансові ресурси вказують лише на наявні можливості соціально-економічного розвитку на макро- та мікрорівні, не сповна відображаючи чимало процесів, пов'язаних із мобілізацією ресурсів та використанням їх потенційних резервів. За таких обставин, доцільніше використовувати поняття «фінансовий потенціал» під яким ми розуміємо «сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів, що можуть бути мобілізовані та реалізовані фінансовою системою за певних умов для забезпечення сталих темпів економічного зростання у визначений період часу» [23, с. 49]. Як видно із визначення, поняття «фінансовий потенціал» є ширшим за

фінансові ресурси та включає в себе останні. Застосування у науковому обігу паралельно двох споріднених понять «фінансові ресурси» та «фінансових потенціал» не є надмірною теоретизацією і, на наш погляд, сприятиме більш глибокому зрозумінню та вдосконаленню процесів використання наявних та пошуку потенційних фінансових ресурсів, забезпечить їх ефективнішу алокацію для забезпечення сталих темпів економічного зростання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фінансовий потенціал – одна із ключових характеристик всієї економічної системи держави. Очевидно, що існуючих фінансових ресурсів недостатньо для успішного соціально-економічного розвитку держави. Відтак забезпечення сталих темпів зростання економіки в значній мірі залежить від оцінки і максимальної мобілізації тієї прихованої чи нереалізованої частини фінансового потенціалу та ефективного її використання.

Література

1. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. – Львів: Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
2. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2-х т. Т.2: О-Я / за ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 568 с.
3. Экономический словарь / Под. ред. А. Н. Азриляна. – М.: Институт новой экономики, 2007. – 1152 с.
4. Финансовые ресурсы народного хозяйства. (Проблемы формирования и использования) / Под ред. В. К. Сенчагова. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 255 с.
5. Василик О. Д. Теорія фінансів: Підручник. – Київ: НІОС, 2003. – 416 с.
6. Кириленко О. П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика): Навч. посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 243 с.
7. Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави. – К.: НІОС, 1998. – 175 с.
8. Финансы: Учебник для ВУЗов / Под ред. Г.Б. Поляка. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 607 с.
9. Зятковський І.В. Фінанси суб'єктів господарювання в умовах інституціональних перетворень: Монографія. – Т.: Економічна думка, 2006. – 388 с.
10. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
11. Азаренкова Г. М. Фінансові ресурси і фінансові потоки (теоретичний аналіз): Монографія. – Харків: ПП Яковлева, 2003. – 103 с.
12. Другов О. О. Фінансова система інвестиційного забезпечення регіонального розвитку економіки / За наук. ред. П. Ю. Беленького. НБУ, Університет банківської справи, ЛБІ. – К., 2007. – 151 с.
13. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. – 1008 с.
14. Зимовець В. В. Акумуляція фінансових ресурсів та економічний розвиток (монографія) / Відпов. ред. д.е.н., проф. В. І. Кононенко. – Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 314 с.
15. Косова Т. Д. Фінансові інститути в системі управління інвестиційним процесом: [Текст]: монографія / Т. Д. Косова; ДонНУЕТ ім. Михайла Туган-Барановського. – Донецьк, Норд-Прес, 2008. – 338 с.
16. Кузнецова А. Я. Фінансові механізми стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності: Монографія. – Л.: Львів. банк. інститут НБУ, 2004. – 279 с.
17. Моделі ендогенного зростання економіки України / За ред. д-ра екон. наук М. І. Скриниченко. – К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2007. – 576 с.
18. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 240 с.
19. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: Монографія. – Ірпінь: національна академія ДПС України, 2004. – 434 с.

20. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: В 3 т., Т. 1 Фінансова політика та податково-бюджетні важелі економічного розвитку / За ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. – К.: Фенікс, 2008. – 468 с.
21. Бабич А.М., Павлова Л.Н. Финансы. Денежное обращение. Кредит. – Москва: ЮНИТИ, 2000. – 697 с.
22. Финансы и кредит: учебник / под ред. М.В. Романовского, Г.Н. Белоглазовой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Высшее образование, 2008. – 609 с.
23. Свірський В. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади // Світ фінансів. – Випуск 4 (13). – 2007 рік. – С. 43-51.